

Evropská unie přijala směrnici upravující přeshraniční mediaci

JUDr. PETR BŘÍZA, LL.M.

Evropská unie prolomila další tabu, když po čtyřech letech obtížného vyjednávání pronikla i do oblastí alternativních řešení sporů, a to prostřednictvím **Směrnice o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech** („Směrnice“).¹ Směrnice neváže Dánsko, neboť tento stát díky zvláštnímu protokolu připojenému k Amsterdamské smlouvě není vázán komunitárními předpisy podle hlavy IV SES.

Směrnice si neklade za cíl harmonizovat nebo dokonce vytvářet jednotnou úpravu mediace řízení v členských státech, ale odstranit překážky, které jsou spojené s přeshraniční mediací. Přesto však úpravou některých aspektů přeshraniční mediace vytváří nepřímý tlak na ty státy, které vnitrostátní úpravu mediace dosud nemají. Směrnice by měla podnítit širší využívání tohoto institutu.

Směrnice se vztahuje na mediaci v přeshraničních sporech v občanských a obchodních věcech s výjimkou sporů týkajících se práv a povinností, o kterých nemohou strany podle rozhodného práva rozhodovat samy (typicky půjde o některé rodinné či pracovní právní věci). Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci, ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*)² (srov. čl. 1 odst. 2 Směrnice).

„Mediací“ se rozumí formální řízení, ve kterém dvě nebo více stran sporu samy dobrovolně usilují o dosažení dohody a vyřešení sporu za pomoci mediátora (čl. 3). Směrnice nijak neomezuje použití moderních technologií v tomto mediálním řízení.³

Přeshraniční mediací se rozumí takové mediální řízení, kdy má jedna ze stran bydliště nebo se obvykle zdržuje v jiném členském státě než kterákoliv jiná strana, nebo situace,

kdy mediální dohoda z jednoho členského státu má být uznána v jiném členském státě (čl. 2). Nic však samozřejmě nebrání členským státům, aby ustanovení směrnice vztáhly i na čistě vnitrostátní případy.⁴

Směrnice by měla být použitelná v případech, kdy soud odkáže strany sporu na mediaci nebo kdy mediaci vyžaduje vnitrostátní právo. Kromě toho, pokud podle vnitrostátního práva může mediální funkci plnit soudce, měla by se vztahovat rovněž na mediaci vedenou soudcem, který není příslušný pro žádné soudní řízení týkající se dotyčné věci (čl. 3). Směrnice se nevztahuje mimo jiné na předmluvní jednání, ani na arbitrážní řízení, jako jsou některá řízení o soudním smíru, řízení o spotřebitelských stížnostech, rozhodčí řízení nebo znalecká určení, ani na řízení vedená osobami nebo subjekty, které vydávají formální doporučení ohledně řešení sporu, ať už právně závazná či nikoli.⁵

Směrnice vyzývá členské státy k vytvoření podmínek pro vzdělávání a kontrolu mediátorů, aby bylo zajištěno, že mediace je prováděna osobami nestrannými a kompetentními (čl. 4). Mediátoři by měli být upozorněni na existenci Evropského kodexu chování pro mediátory, který by měl být rovněž zpřístupněn široké veřejnosti na internetu.⁶ Členské státy by měly podporovat informování široké veřejnosti o tom, jak kontaktovat mediátory a organizace poskytující mediální služby. Měly by rovněž vybízet osoby vykonávající právní praxi, aby své klienty o možnosti mediace informovaly.⁷

Článek 5 ukládá členským státům, aby zajistily, že soud, u něhož byla podána žaloba, může ve vhodných případech a s ohledem na všechny okolnosti daného případu vyzvat strany, aby k řešení sporu využily mediace či se zúčastnily informativního setkání o možnosti využití mediace. Směrnice nicméně chápe me-

diaci jako dobrovolné řízení v tom smyslu, že strany sporu za ně samy odpovídají, mohou je organizovat podle svého uvážení a kdykoli je mohou ukončit. Soudy by však podle vnitrostátního práva měly mít možnost stanovit pro mediální řízení lhůty.⁸ Směrnici nejsou dotčeny vnitrostátní předpisy, podle nichž je využití mediace povinné nebo je předmětem pobídek nebo sankcí, a to za předpokladu, že tyto právní předpisy nebrání stranám sporu ve výkonu jejich práva na přístup k soudnictví.⁹

Článek 6 má na první pohled mimořádný význam, neboť přikazuje, aby strany mohly žádat, aby byl obsah písemné dohody vyplývající z mediace učiněn vykonatelným. Onen mimořádný význam však trochu degraduje fakt, že obsah takové dohody nebude učiněn vykonatelným, pokud je v daném případě v rozporu s právem členského státu, v němž je žádost podávána, ale dokonce ani tehdy, pokud právo uvedeného členského státu neumožňuje jeho vykonatelnost. Jak však vysvětluje odst. 19 preambule, neumožňuje toto ustanovení členskému státu znemožnit paušálně vykonatelnost všech mediálních dohod, nýbrž tak může učinit pouze ohledně obsahu konkrétní dohody, zejména v případech, kdy závazek uvedený v dohodě není vykonatelný z důvodu své povahy.

Mediální dohody prohlášené za vykonatelné v jednom členském státě budou vykonatelné v jiných státech EU za podmínek příslušných komunitárních předpisů, konkrétně nařízení Brusel I¹⁰ či Brusel II bis.^{11,12}

Čl. 7 se snaží ochránit jeden z nejdůležitějších elementů mediace, jímž je její důvěrnost. Za tím účelem stanoví minimální požadavek, aby členské státy zajistily, s výjimkou některých mimořádných situací veřejného zájmu, aby mediátoři, ani osoby zúčastněné na správě mediálního řízení, nebyli nuceni předkládat důkazy v občanských a obchodních soud-

ních řízeních nebo v rozhodcích řízeních ohledně informací vyplývajících z mediace nebo souvisejících s mediačním řízením, pokud se strany nedohodnou jinak.

Významný je také článek 8, jenž stanoví, aby stranám, jež si ve snaze o urovnání sporu zvolí mediaci, nebránilo v pozdějším zahájení soudních či rozhodcích řízení ve stejné věci uplynutí promlčecí nebo prekluzivní doby během mediačního řízení. Ustanovení o promlčení nebo prekluzi obsažená v mezinárodních smlouvách, jichž jsou členské státy stranami, tím však nejsou dotčena. Je nepochybné, že se strany uchýlí k mediaci jen tehdy, nebude-li tím ohrožena jejich možnost zahájit v případě krachu mediace ve věci ar-

bitrážní či soudní řízení. Pokud by mediace promlčecí lhůty nestavěla, značně by to limitovalo její atraktivitu.

Konečně čl. 9 a 10 Směrnice se snaží o zpřístupnění informací o mediaci široké veřejnosti a čl. 11 nařizuje Komisi předložit do pěti let od uplynutí implementační lhůty zprávu o uplatňování Směrnice.

Pouze pro zajímavost uvádím, že se Směrnice přidala k předpisům, které se ve své preambuli hlásí k zásadám „uznávaným“ Listinou základních práv Evropské unie, byť tato není právně závazným dokumentem.¹³ Je to tradiční pokus unijních orgánů oživit Listinu alespoň zprostředkovaně.

Implementační lhůta členským státům uplyne 21. května 2011. Česká re-

publika tak má na provedení Směrnice necelé tři roky. Podle posledních informací se na Ministerstvu spravedlnosti ČR připravuje legislativní úprava vnitrostátní mediace, v rámci níž se však s transpozicí Směrnice nepočítá. Jelikož směrnice upravuje mediaci s přeshraničním prvkem, budou její ustanovení promítnuta buď do současného, či nového ZMPS, podle toho, který z nich bude v r. 2011 účinný. Pokud tedy vše dobře půjde, mohli bychom se do několika málo let dočkat legislativního rámce pro mediaci nejen vnitrostátní, ale i tu s mezinárodním prvkem.

✦ Autor je poradcem ministra spravedlnosti a externím doktorandem PF UK Praha.

1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) 2008/52 ze dne 21. května 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2008, L 136, s. 3).

2 K výkladu tohoto pojmu v kontextu hlavy IV SES srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 15. února 2007 ve věci C-292/05, *Eirini Lechouritou* a další proti *Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanias*, Sb. rozh. s. I-01519.

3 Srov. odst. 9 preambule Směrnice.

4 Srov. v tomto ohledu i odst. 8 preambule Směrnice.

5 Srov. odst. 11 preambule Směrnice. V posledně uvedeném případě má Směrnice zřejmě na mysli řízení před orgány typu ombudsmana či finančního arbitra. Srov. v tomto směru též poslední větu odst. 14 preambule Směrnice.

6 Srov. odst. 17 preambule Směrnice.

7 Srov. odst. 25 preambule Směrnice.

8 Srov. odst. 13 preambule Směrnice.

9 Srov. odst. 14 preambule Směrnice.

10 Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí

v občanských a obchodních věcech (Zvl. vyd. Úř. věst. 19/04, s. 42).

11 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Zvl. vyd. Úř. věst. 19/06, s. 243).

12 Srov. odst. 20 preambule Směrnice.

13 Srov. odst. 27 preambule Směrnice. To se samozřejmě může změnit přijetím Lisabonské smlouvy.

8. konference evropského advokátního stavu v Berlíně

Ve dnech 6. – 8. listopadu 2008 se konala v Berlíně konference evropského advokátního stavu, tentokrát na téma mediace a alternativního řešení sporů.

Konferenci se zúčastnili zástupci celkem 21 zemí, mezi jinými též Velké Británie, Lichtenštejnska, Norska, Švýcarska, Slovinska, Makedonie, a zcela překvapivě též zástupci neevropské Jižní Koreje. Naopak chyběli zástupci Maďarska a Bulharska.

Konferenci se soustředila na současný stav mediace vykonávané advokáty, a to poté, kdy ve většině zemí se již dá situace hodnotit na základě zkušeností z přijatých zákonů o mediaci (zákony zde většinou byly přijaty do roku 2004). Zkušenosti se pohybovaly od těch rezer-

vovanějších (Belgie – kde je mediace údajně vnímána jako projev slabosti stran nevyřešit spor vlastními silami) až po vysoce optimistické, s dokonalým systémem vzdělávání (např. Rakousko), či velkou praxí se soudní vykonatelností dohod vzestupných z mediace (např. Lichtenštejnsko), či dokonce těch, kde je přímo soudní judikaturou stanoveno povinné projednání věci mediátory, např. ve věcech sousedských sporů (Velká Británie). V řadě zemí je mediátorem samotný soudce (Finsko), někde pak jiný soudce než ten, který věc sám projednává (Norsko).

Konferenci byla velmi přínosná zvláště nyní, v období prací na českém zákoně o mediaci v netrestních věcech.

Konference zahrnovala též rozsáhlý doprovodný program – ať už společně strávený večer s berlínskými advokáty v poslanecké sněmovně, nebo návštěvu „Kammergericht“ a přijetí jeho prezidentkou Monikou Nöhre. Pověstnou třešinkou na dotu byla tradiční galavečeře, organizovaná každoročně pro právnickou elitu nejen z oblasti advokacie, ale též soudnictví či státního zastupitelství.

✦ JUDr. MARTINA DOLEŽALOVÁ, advokátka v Praze